
A szerződéses hitbér, mint sui generis jogintézmény a polgári korszak Magyarországán

Koncz Ibolya Katalin*

A hitbér intézménye már Szent István királyunk uralkodása óta szerves részét képezte a magyar magánjog házassági vagyonjogának. Az évszázadok során jellegváltáson ment keresztül, a törvényes hitbért fokozatosan felváltotta a szerződéses hitbér. A szerződéses hitbér jogrendszerbeli önálló szabályozásának létjogosultsága a 19. század végétől megkezdett magánjogi kódex tervezeteiben is elismerést nyert.

A magyar magánjog tervezete „a törvényes hitbér intézményét elejtette. Ezen döntést azzal indokolta, hogy: Annak manapság semmi létalapja, sem a mai viszonyokhoz alkalmazhatósága nincsen.”¹ A Tervezet elkészítése során szinte kivétel nélkül elfogadták ezt a javaslatot. A hitbér-szerződések a korszakban gyakoriak voltak. Ezt vették figyelembe a Tervezet megalkotói is, amikor hangsúlyozták, hogy a szerződéses hitbér Tervezethez való kihagyása olyan joghézagot eredményezhetett volna, amelyet sem az öröklési szerződés, sem pedig az ajándékozás nem tudott volna pótolni. Hiszen a polgári házasság törvénybe iktatása és a házasság felbontásának jogi úton való engedélyezése, bírósági határozattal történő lehetővé tétele új, megoldandó problémákat vetett fel a törvényalkotók előtt. A Házassági törvény² hatályba lépését megelőzően hazánkban kizárólag felekezeti, egyházi házasságokat lehetett kötni³ és az egyes felekezetek

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Jogtörténeti Tanszék.

¹ *A Magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag.* Előterjeszti az Igazságügyminisztériumban szervezett állandó bizottság vezetősége. Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése, Budapest, 1904. (a továbbiakban: Tervezet) II. kötet 237.o.

² Corpus Iuris Hungarici 1894. évi XXXI. törvénycikk

³ Hazánkban kilenc felekezetnek volt érvényes házassági joga: 1. római katolikus, 2. magyarországi protestáns, 3. erdélyi evangélikus református, 4. erdélyi ágostai evangélikus, 5. unitárius, 6. görög-keleti szerb, 7. görög-keleti román egyházak, 8. magyarországi izraeliták, 9. erdélyi izraeliták. Részletesebben: Kolosváry Bálint: *A magyar magánjog tankönyve.* Grill Károly könyvkiadóvállalata Budapest, 1911. II. kötet 371.; ezzel szemben Raffay Ferenc csak nyolc egyházat sorol fel, amelynek házassági joghatósága volt. Az általa említettek tekintetében nem vette külön a magyarországi és erdélyi izraelitákat. Raffay Ferenc: *A magyar magánjog kézikönyve.* I. kötet Pannonia könyvnyomda és könyvkiadóhivatal Győr, 1909. 21.; 273-274.o.

maguk szabályozták a házasság megszűnésének eseteit. Általánosságban nem engedélyezték a házaspár számára házasságuk felbontását. Így a házassági vagyoni kérdések is ehhez a rendszerhez igazodtak. A polgári házasság bevezetésével és kötelező alkalmazásával a házassági vagyoni jogintézmények egy részét is az új rendszerhez kellett igazítani.

A hitbér a házassági vagyoni jog intézményi keretein belül került meghatározásra. Miután a hitbér intézménye olyan vagyoni részesedés volt, amely a férj vagyonából a vele törvényesen egybekelt feleséget illette meg, így annak alanya elsősorban a férj és a feleség volt. Sajátos, a gyakorlat által életre hívott, majd a bíróságok által a joggyakorlat részévé vált az írott vagy szerződéses hitbér. Schaurek ugyan elismerte, hogy Werbőczy Tripartitumában az írott hitberről nem volt szó, pedig a gyakorlatban már a 16. században is létezett. Mégis hangsúlyozta, hogy a *dos scripta* „egyenes és logikus továbbképzése, kiépítése a törvényesnek, azzal nemhogy nem áll ellentétben, hanem inkább kiegészítője a legális hitbér korlátozottságának és fogyatékoságának...”⁴

Már a *Planum Tabulare* is kimondta, hogy „a törvényes hitbért eltörli az írott hitbér és így az özvegy feleség mind a kettőt nem követelheti, mert az embernek gondoskodása eltörli a törvénynek gondoskodását.”⁵ Az idézett szövegből is kiderül, hogy kezdetben csak akkor alkalmazták a szerződéses hitbért, ha a férj a törvényileg – szokásjogilag, hiszen Werbőczy Tripartitumában került összegszerűen meghatározásra⁶ – meghatározott hitbértől magasabb összeget kívánt feleségének juttatni.

Knorr álláspontja szerint az írott hitbér a házastársi magatartás ellenértékéért az egyik házastárs részére a másik házastárstól vagy harmadik személytől szerződésileg ígért vagyoni juttatás.⁷ Szladits szerint a „...férj szerződésileg kötelezhet a feleségnek; az írott hitbér az annál kisebb törvényes hitbért megszünteti.”⁸ Amennyiben azonban az írott hitbér kikötése, az erre vonatkozó szerződés bármely eleménél fogva érvénytelen vagy hatálytalan, a törvényes hitbér feléled.⁹ Ebből következik, hogy a kétfajta hitbér csak annyiban zárta ki egymást, hogy egymás mellett, párhuzamosan nem létezhetnek, együtt nem

⁴ Schaurek, Ráfael: *A hitbér*. Wessely és Horváth Könyvnyomdájából Pécs, 1917. (a továbbiakban: Schaurek, 1917.) 169.o.

⁵ *Planum Tabulare* Dec. 9. ad *acquis. mobil.* Idézi: Staud Lajos: *A magyar magánjog tételes jogszabályainak gyűjteménye*. Franklin társulat, Budapest, 1913. (a továbbiakban: Staud, 1913.) 66.o.

⁶ Werbőczy, István: *Tripartitum A dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának Hármaskönyve*. Téka Könyvkiadó, Budapest, 1990. (a továbbiakban: Trip.) 93. cím 4. § Mert ha a férj bárói tisztet viselt, akkor az asszony száz girát, ha pedig mágnás vagy csak név szerint volt báró és bárói tisztet nem viselt, vagy ha előkelő nemes, vagy vitézlő és ötven vagy több népes jobbágytelke volt, özvegye ötven girát kap hitbérül, minden girát négy magyar forinttal, vagy most folyó pénz szerint négyszáz dénárral számítván.

⁷ Knorr Alajos: *Házassági perek és eljárás a házassági perekben*. Atheneum irod. és nyomdai r.t. Bp., 1899. (a továbbiakban: Knorr, 1899.) 129.o.; Almási Antal: *Családi jog*. Grill Károly könyvkiadóvállalata Bp., 1940. (a továbbiakban: Almási, 1940.) 285.o.

⁸ Szladits Károly: *A magyar magánjog vázlatja*. Grill Károly könyvkiadóvállalata Bp., 1933. (a továbbiakban: Szladits, 1933.) 356.o.; Ezt az álláspontot fogadja el Lallossevits is. Lallossevits János – Lányi Márton: *A magyar magánjog kézikönyve*. Grill Károly könyvkiadóvállalata Bp., 1910. (a továbbiakban: Lallossevits-Lányi, 1910.), 96.o.

⁹ Almási, 1940., 285.o.

érvényesíthetőek.¹⁰

Lallossevits az írott hitbért szerződéses hitbérenek nevezte,¹¹ és érvényességéhez a házasság elhálását határozta meg.¹² Ezen meghatározás alapján elfogadható a kettős elnevezés. A 19-20. század jogtudósai és jeles gyakorlati szakemberei a két fogalmat – írott hitbér, szerződéses hitbér – szinonimaként alkalmazták, felváltva használták.¹³

A Tervezetben meghatározták a szerződéses hitbér fogalmi kritériumait is. Ennek megfelelően a szerződéses hitbér „a nőnek az a vagyoni jutalma, a melyet neki a férj, vagy érette más, a házasság megszűnése idejére szerződésileg határoz.”¹⁴

Az írott hitbér tárgya bármilyen vagyon lehetett, vagyis pénz, ingó vagy ingatlan.¹⁵ Ezzel szemben Acsády kutatási alapján határozottan állította, hogy csak szerzeményi vagyonból volt kifizethető.¹⁶ Míg majd fél évszázaddal később a bírói gyakorlat szerint elsősorban a szerzeményi vagyonból kellett kifizetni, és csak annak elégtelensége esetén lehetett az ági vagyonból rendezni.¹⁷

Az összegszerűség kikötésének tekintetében természetesen csak a törvényes hitbér esetében volt létjogosultsága, hiszen az írott hitbér, mint magánjogi szerződés jött létre a felek között, így annak összegét a felek szabadon határozhatták meg, a juttatás mértéke a felek tetszésétől függött.¹⁸ Természetesen az írott hitbéreknél akkor látták értelmét, ha annak összege magasabb volt, mint a törvényes hitbére. Az írott hitbér esetében, miután magánjogi szerződésről beszélünk, fizetésre a szerződő fél kötelezett,¹⁹ a jogosított pedig mindenkor a feleség volt.²⁰

Amennyiben jegyestársak kötöttek egymás között írott hitbére vonatkozó szerződést, úgy az akkor vált követelhetővé, ha a házasság a szerződő felek között létre is jött. A házastársak valamelyikének halála esetén az írott hitbért az elhunyt örökösei követelhatték.

Ugyancsak a törvényes és írott hitbér közötti jellegadó különbségként kell meghatározni, hogy írott hitbér esetén, annak természetéből adódóan a szerződő felekre nézve nem volt kikötve társadalmi állás, vagyis minden személy, aki házasságot köthetett, függetlenül korától, szerződéses hitbér alanyává válhatott.

¹⁰ Így foglalt állást a Magyar Királyi Curia is az 5952/1894. számú döntésével.

¹¹ Lallossevits-Lányi, 1910., 96.o.

¹² Lallossevits-Lányi, 1910., 97.o.

¹³ Lásd: Knorr, 1899. 129.o.; Almási, 1940. 285.o.; Szladits, 1933. 356.o.; Lallossevits-Lányi, 1910. 96.o.

¹⁴ Tervezet, II. kötet 238.o.

¹⁵ Curia 4547/1913.; Jogtudományi Közlöny által szerkesztett Magánjogi Döntvénytár (a továbbiakban: Jogtud. Közlöny) VIII. kötet 168.o.; Lallossevits-Lányi, 1910. 97.o.

¹⁶ Acsády Sándor: *Magános magyar törvény kérdések- és feleletekben*. Kilian György, Pest, 1842. (a továbbiakban: Acsády, 1842.) 82.o.

¹⁷ Lfi. 11944/1878.; „A másodsor férjhezment nő hitbérének első férje után ... elsősorban a szerzeményi javakból követelheti. Az öröklött javak kielégítési alapul részére csak annyiban szolgálhatnak, amennyiben a hitbér követelése a szerzeményiekből ki nem telnék.” Lf. itsz. 7127/1879); Curia 10238/1881., Curia 304/1884.; Curia 9307/1892.

¹⁸ Lallossevits-Lányi, 1910. 97.o.; Almási, 1940., 285.o.

¹⁹ A korabeli szokásjog szerint nemcsak a férj, hanem más is lehetett kötelezett pozícióban.

²⁰ Schaurek, 1917. 179.o.

Ha kiskorú kötött házasságot, amelyhez gyámja hozzájárulása kellett, úgy a gyám engedélyével szerződéses hitbért is megköthetett.

Az írott hitbér rendszerint a házasság megszűnésével vált esedékessé. Nem volt azonban kizárva, hogy a szerződő felek csupán a házasság megszűnésének csak egy bizonyos módját jelöljék meg indokként, amely az írott hitbért esedékessé tette.²¹

A feleség érdekeinek védelme miatt mondták ki, hogy a hitbér a házasság fennállása alatt nem volt követelhető, és a feleség csak a házasság megszűnése után kifizetendő vagyoni részesedés jogát kapta meg.²² Ezzel együtt az is tény volt, hogy a házasságkötés pillanatától a hitbér a nő tulajdonává vált, így arról a házasság megszűnése utáni időszakra már korábban is rendelkezhetett. A hitbér a férj hagyatékát terhelte, és a feleséget visszatartási jog illette meg.²³

Határozottan el kellett választani egymástól az írott hitbér és az ajándékozás intézményét. A hitbér a visszavonhatóság kérdésében különbözött leginkább az ajándékozástól. A hitbérenek önállóan szabályozott elvesztési esetei voltak. Nem lehetett alkalmazni rá az ajándékozásnál megengedett hálátlanság miatti visszavonást, sem pedig a házasság esetére adott ajándékozásnál a vétkes házastárs ajándék visszatérítési kötelezettségét. Ugyancsak nem volt alkalmazható az ajándékozási ígéret hatálytalansága sem.²⁴ Hangsúlyozni kell, hogy a felek szerződési szabadsága addig terjedhetett, hogy meghatározzák, közönséges ajándékot, vagy hitbért kívántak-e kikötni. A továbbiakban cogens jelleggel kötötte őket a választott jogintézmény szabálya, miszerint ajándékozásnál nem zárhatták ki a hálátlanság miatti visszavonhatóságot, míg hitbér esetében nem zárhatták ki a hitbérelvesztés törvényes eseteit.

Ezzel szemben foglalt állást a Kúria 1891-ben, amikor kimondta, hogy „az írott hitbér halál esetére szóló ajándékozás ...”.²⁵ Ezt módosította az 1911-ben kiadott döntésével, miszerint „az írott hitbér kötelezése ajándékozás volt, de hangsúlyozni kell, hogy nem halál esetére szóló ajándékozás”.²⁶

Írott hitbér esetében a szerződési szabadság elvei szerint korlátozó feltételeket köthettek ki a felek, de csak olyanokat, amelyek a vagyoni juttatás céljával nem ellenkeztek. A Kúria a jogintézmény céljával ellentétesnek ítélte meg azt az esetet, amikor a felek nem a házasság megszűnéséhez kötötték a juttatást, és ezért azt egyéb ajándékozásnak nyilvánította.²⁷ Ugyancsak ajándékozásának minősítette a gyakorlat, amikor „a férj a neje részére átadott vagyont. Nem felelt meg a hitbér fogalmának, mert eszerint az a jegyes vagy házastárs javára a házasság

²¹ Almási, 1940., 285.o.; Curia 4209/1929.; *Grill-féle új döntvénytár*. szerk: Nizslovsky Endre, Zehery Lajos, Petrovay Zoltán, Térfy Béla, Bacsó Ferenc, Pusztai János Grill Károly könyvkiadóvállalata (Továbbiakban: Grill Döntvénytár), XXIII. 493.o.; A Kúria döntése szerint kiköthető az is, hogy az írott hitbér csak akkor jár, ha a házasság gyermektelen és a férj elhalálozott. Curia, 1195/1930., Jogtud. Közlöny I. 190.o.

²² Lallossevits-Lányi, 1910. 96.o.; Schaurek, 1917. 183.o.

²³ Lallossevits-Lányi, 1910. 97.o.

²⁴ Részletesebben: Tervezet II. kötet 239.o.

²⁵ Márkus Dezső: *Felsőbíróságaink elvi határozatai* Grill Károly könyvkiadóvállalata Bp., 1891. (Továbbiakban: Márkus, 1891.) 755.o. 65.§.

²⁶ Curia 2655/1911.; Grill Döntvénytár VI. 67.o.

²⁷ Curia 4209/1929.; Grill Döntvénytár XXIII. 493.o.

megszűnése, különösen tehát a férj halála, esetleg a házasság felbontása esetében köttetik ki.”²⁸ Szladits hangsúlyozta, hogy a hitbér nem ajándék, de mint ingyen-adomány, a leszármazók kötelesrészét nem csorbíthatja.²⁹ „... nem esik a végintézkedés szabályai alá sem...”³⁰

A kötelesrészt élők közötti ajándékozási szerződéssel sem lehetett sérteni.³¹ „A Kúria gyakorlata ezt a szabályt odáig fejlesztette, hogy az örökhagyónak nemcsak kifejezett ajándékozása, hanem minden olyan ingyenes juttatása sértette a kötelesrészt, amelyet ha az örökhagyó nem tett volna, a juttatás értéke a kötelesrész alapjául szolgált volna. Sértette továbbá minden olyan cselekménye vagy mulasztása, amely jogról való lemondást foglalt magában. Az ingyenes juttatás körébe tartozott például az alapítvány, amelyet az örökhagyó élők között tett; ebbe a körbe sorolták az írott hitbért is.”³²

Az írott hitbér, mint ajándék-jellegű jogintézmény, maga is részt vett a kötelesrésztért való felelősségben, mint bármilyen más ajándék. Ennek megfelelően nem lehetett teherként levonni a vagyon értékéből, mert quasi ajándékként, a kötelesrészt nem csorbíthatta.³³ A férj hagyatéka ellen irányuló örökjogi terhekkal szemben elsőbbségben részesült, de a kötelesrészt nem csökkenthette.³⁴

Ezzel szemben a törvényes hitbért a terhek közé kellett számítani, mert az nem az örökhagyó (férj) kötelméből támadt, hanem a házasság megkötése folytán a törvény alapján keletkezett, mint családjogi tartozás. Sándorfalvi álláspontja szerint ebből következett, hogy ha írott hitberről volt szó, azt két részre kellett osztani. A törvényes hitbérenek megfelelő hányadot a terhek közé kellett számítani és csak a fennmaradó rész mentesült a beszámítás alól.³⁵ Bár elmélete nem cáfolható, a korszakra vonatkozó Curiai döntést nem találtam.

A szerződéses hitbér alakszerűségére vonatkozóan Szladits határozottan kijelentette, hogy „...az írott hitbér kikötése házassági szerződés és ennek alakszerűségeit osztja.”³⁶

A házassági vagyoni jogi szerződések érvényességéhez közjegyzői okirat alakszerűsége volt szükséges. Az 1886. évi VII. törvénycikk 22. és 23. szakasza részletesen felsorolta azon eseteket, amikor a házasfelek között létrejött aktusok érvényességi kellékeként a közjegyzői okirat alakszerűségét követelte meg.³⁷ Ebben

²⁸ Staud, 1913. 70.o.

²⁹ Szladits 1933., 356.o.

³⁰ Szladits, 1933., 356.o.

³¹ OBÉ 4.§. In: *Magyar Magánjog* főszerk.: Szladits Károly VI. kötet Öröklési jog Grill Károly könyvkiadóvállalata Bp., 1939. (Továbbiakban: Szladits, 1939.) 412.o.

³² Szladits, 1939., 412.o.; Curia 5377/1906., *Magyar magánjog mai érvényben törv. rendeletek, szokásjog, joggyakorlat.* 4. r., Öröklési jog és örökösödési eljárás /összeáll. és jegyz. ellátta Fabinyi Tihamér, Bp. 1935. (Továbbiakban: Fabinyi, 1935.) 477.o.; Jogi Hírlap V. 140.o.

³³ Curia 5377/1906.; Fabinyi, 1935., 477.o.; Sándorfalvi, 1939., 441.o.; Staud, 1913. 70.o.

³⁴ Almási, 1940., 284.o.; Curia 3377/1906.; Jogtud. Közöny I. kötet 166.o.

³⁵ Sándorfalvi, 1939., 442.o.

³⁶ Szladits, 1933., 356.o.

³⁷ CIH 1886:VII. tc. 22. § A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat kívántatik:

- a) azon szerződéseknel, melyek a házasfelek mint ilyenek közötti vagyoni viszonyokat szabályozzák, akár a házasságra lépés előtt, akár azután kötettek;
- b) a házastársak és jegyesek között létrejött adásvevési, csere, életjáradéki, kölcsön, ingatlan dologra vonatkozó s három évnél hosszabb időre kötött bérleti és haszonbérleti szerződéseknel,

a listában az írott hitbér nem volt *expressis verbis* megjelölve, de a 22.§. általánosan határozta meg, hogy a házasfelek között létrejött szerződésekhöz közjegyzői kényszer kellett, így ez az írott hitbérre is vonatkozott.³⁸

Ezzel szemben határozta meg álláspontját Sztahlo, aki szerint „a szerződéses hitbér nem egyéb, mint ajándékozás, amelynek teljesítése a házasság megszűnésére esik.” Szerinte „nem indokolható az intézmény, mint a hitvesi hűség jutalma, a hűség nem jutalmazható pénzzel.”³⁹ Helyette a szerződési ajándékozás a helytálló. Baditz szerint „kétség esetén nem hitbérnek, hanem halálesetre szóló intézkedésnek kell tekinteni” a házastársak között létrejött szerződést, mert-álláspontja szerint – minden hitbér halálesetre szóló intézkedés.⁴⁰

Jelen tanulmányban arra kívántam rámutatni, hogy a házasságkötés és válás az egyházi és világi szabályozás egyik fontos (talán legfontosabb) kérdése is volt, mintegy mutatva a mind nagyobb illetékességre való törekvést, mutatva a szabályozó fél erejét. A téma összetettsége egyben figyelmeztet arra is, hogy nem lehet felelőtlenül, csak az egyik oldal kiemelésével, vagy az évszázadok során kialakult kényes egyensúly veszélyeztetésével szabályozni, jogszabályt alkotni.

A magánjogi jogintézmények egy-egy elemükben hasonlóságot, esetleg egyezőséget mutathatnak, de tartalmuk teljességét tekintve egymással nem pótolhatóak. Kifejezetten érvényes ez a szerződéses hitbérre, amely az ajándékozással, a halál esetére történő ajándékozással, valamint a házassági szerződéssel mutatott hasonló jegyeket, mégis önálló jogintézményi kritériumai alapján még a 20. század negyvenes éveiben is megálta a helyét. A magánjogi kódex tervezetének indoklásában is meghatározásra került, hogy „az írott hitbér elejtése olyan joghézag volna, melyet sem az öröklési szerződés, sem az ajándékozás nem pótolhatna. A hitbér célja éppen az, hogy a nőt ne csak túlélés, hanem a házasság felbontása esetére is biztosítsa és hogy azt előbb elhalás esetére örökösei vagy hagyományosai is megkapják.”⁴¹ Az ajándékozás a

tartozáselismerést tárgyazó jogügyleteknél, engedményeknél, valamint általában mindazon jogügyleteknél, a melyek által egyik házastárs vagy jegyes ingatlan vagyonának tulajdonjogát vagy haszonvételét bármily czimen a másikra átruházza;

c) ugyanazon személyek közötti ajándékozásoknál ingatlanokra általában, ingókra pedig, a mennyiben az ajándéktárgy át nem adatott.

A házasfelek és jegyesek közötti jogügyletnek érvénytelensége esetében mindenik fél tartozik a másiknak azt, a mit tőle az érvénytelen jogügylet folytán kapott, visszaszolgáltatni, mire nézve azonban a házasfelek és jegyesek közt létrejött magánokiratok egymással szemben sem bírnak bizonyító erővel.

23. § A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat kívánatik továbbá:

a) a házastársak és jegyesek között kiállított általános meghatalmazásoknál és

b) a házastársak és jegyesek között váltóbeli kötelezettség vállalására, kölcsönvételre, tartozás elismerésére, ingatlan vagyon elidegenítésére vagy megterhelhetetésére, továbbá ingatlan vagyonnak visszteher melletti szerzésre és jogról való ingyenes lemondásra szóló különös meghatalmazásoknál.

³⁸ Ezt vallja Lallossevits is. Lallossevits-Lányi, 1910. 97.o.

³⁹ Sztahlo Kornél: *A magyar általános polgári törvénykönyv házasságjogi részének bírálata*. Ügyvédek Lapja, A budapesti ügyvédi kör közlönye Szerk: Wolf Vilmos 1901. 18. évfolyam 6.o.

⁴⁰ Baditz Lajos: *A házassági jog a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetében*. In: A Jog, 1902. 27.sz. 211.o.

⁴¹ *Magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főlőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*. Előterjeszti az Igazságügyminisztériumban szervezett állandó bizottság vezetősége. Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedés Budapest, 1904. 239.o.

visszavonhatóság szabályozása által lényegesen különbözik a hitbér-kikötés rendszerinti értelmétől. A hazai jogéletben kifejlődött sui generis jogi tartalma a hitbérnek ezek szerint igazolja annak, mint önálló intézményének fenntartását.
